

Kodin mediamaantieto

Virve Peteri

Kodin esinemaailmaa tutkimalla voimme oppia uutta niin kotielämästä kuin eri median muotojen välisistä suhteista. Kun median muotoja sijoitetaan osaksi kotia, tuotetaan samalla erilaisia käsityksiä siitä, minkälaista on hyvä kotielämä ja miten kotielämän tulisi erota kodin ulkopuolisista elämänalueista. Rituaalistista rajanvetoa kotielämän ja työelämän välille tuotetaan muun muassa mediateknologioiden avulla. Teknologiat ovat osia kotien tilallisessa järjestyksessä, joista jokainen artikuloi omanlaistaan käsitystä siitä, minkälaista on esimerkiksi tietokoneen oikea käyttö kotona. Tarkemmin mediateknologioiden järjestyksistä esitellään kirjasto- ja arkistohuone, työn huone, perheen huone sekä viihdekeskus.

Johdanto

Kun ihmiset hankkivat kotiinsa tietokoneen, he joutuvat tekemään päätöksen siitä, mihin tuo laite kotona sijoitetaan ja missä sitä pääsääntöisesti käytetään. Yhtäkkiseltään ajatellen laitteiden käyttökontekstin pohtiminen tai problematisoiminen ei vaikuta järin kiinnostavalta teemalta. Tässä artikkelissa pyrin kuitenkin osoittamaan, että laitteiden sijoittamisen itsensänselvyyteen on mahdollista ja mielekästäkin ottaa analyttistä näkökulmaa. Osoitan, että laitteen kuuluminen johonkin paikkaan kotona, voi tarkoittaa hyvin erilaisia asioita.

Laitteiden sijoittamista voidaan tulkita ilmaisuna siitä, mikä on tuon kyseisen mediateknologian ”paikka” arjessamme; miten sitä käytetään

ja minkälaisena sen ensisijainen funktio ymmärretään. Kun sijoitamme mediateknologian esineenä tiettyyn paikkaan, tiettyjen toisten esineiden yhteyteen, voidaan tätä kokonaisuutta tarkastella merkityksellisenä kokonaisuutena. Jos nämä esineet kuuluvat tähän kohtaan kodin maantietoa ja ne vaikuttavat kuuluvan yhteen, kysyn minkälaisen merkitsevän kokonaisuuden ne muodostavat. Mediateknologioiden paikalleen sijoittamisen voidaan siis tulkita kertovan siitä, mikä on meidän näkemyksemme niiden oikeanlaisesta käytöstä ja myös oikeanlaisesta kotielämästä, jossa erilaiset median muodot asettuvat oikeille paikoilleen.

Roger Silverstone, Eric Hirsch ja David Morley (1992) puhuvat laitteen ”objektifikaatiosta”, joka heidän mukaansa muodostuu siitä, miten laitetta käytetään ja siitä, miten mediateknologia sijoitetaan osaksi kodin spatiaalista eli tilallista järjestystä. Laitteiden erilaiset käytöt ja niiden sijoittelu osaksi kotiympäristöä tekevät näkyväksi, tarjoavat objektifikaation kodin ”arvoista, estetikasta ja kognitiivisesta universumista”. Laitteiden paikkaa kodin maantiedossa ei Silverstonen, Hirschin ja Morleyn mukaan voi ymmärtää irrallaan muista kodin artefakteista. Esimerkiksi televisiota, sen päällä olevaa vaasia ruusuineen, televisiopöytää ja sen läheisyyteen sijoitettuja esineitä voi tulkita ilmaisuna kodin moraalista ja esteettisistä arvoista (aiheesta myös Leal 1990). Kyse ei siis ole ainoastaan siitä, mihin laite kuuluu, vaan mitkä kaikki esineet ja mediateknologiat sijoitetaan yhteen kuuluviksi.

Tässä artikkelissa analysoin kodin mediateknologioiden spatiaalisia eli tilallisia järjestyksiä hyödyntäen strukturalistisen antropologian ja artikulaatioteorian tarjoamia tarkastelutapoja. Strukturalistinen antropologia tarjoaa tavaramaailmaan näkökulman, jossa esineitä tarkastellaan osana rakentuvaa kokonaisuutta. Tätä kokonaisuutta lähdetään selittämään struktuurina, rakenteena, jolla on jokin yhteinen mieli. Artikulaatioteoria hyödyntämällä pyrin purkamaan strukturalistiseen antropologiaan sisältyvää rakenne-essentialismia ja analysoin spatiaalisia järjestyksiä nimenomaan artikulaatioina. Artikulaatioiden tunnistaminen aineistosta purkaa ajatusta kohtalaisen pysyvistä rakenteista. Kun ”artikuloida” merkitsee puhumista, asioiden julki lausumista, tämä käsite tekee asioista, joita artikuloidaan, kielen kaltaisia. Toisaalta artikulaatio merkitsee myös asioiden yhteen liittämistä. (artikulaation käsitteestä ks. Barker 2000, Grossberg

1995, Du Gay ym. 1997, Hall 1992, Herkman 1998, Lehtonen 1996, Nikunen 2005). Asioita ei ainoastaan liitetä olemaan rinnakkain, vaan niistä muodostuu yhteen niveltämisessä ykseys, kokonaisuus. Kaikki tuon ykseyden osapuolet saavat silloin merkityksensä suhteessa toisiinsa.

Samalla kun käsitteellistämme asioita, nimeämme ja määrittelemme niitä, me sijoitamme niitä luokkiinsa ja tulemme määritelleeksi niille kuuluvan paikan. Mary Douglas on kiinnittänyt huomiomme luokitteluiden moraaliseen luonteeseen. Kun nimeämme asioita, kyse ei ole vain faktuaalisesta asioiden osoittamisesta, vaan tuotamme samalla moraalisia arvioita siitä, mikä on näiden asioiden ”kotipaikka” (Douglas 2000). Paitsi ihmisten tuottamaa puhetta myös kodin materiaalisien maailman järjestämistä on mahdollista analysoida artikulaatioiden tuottamisena, spatiaalisina artikulaatioina (Spigel 2001). Me asetamme mediateknologian tiettyyn tilaan, tiettyjen toisten mediateknologioiden ja muiden esineiden yhteyteen.

Artikkelin aineiston muodostaa Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian sekä tiedotusopin laitoksen Media ja arki –projektissa kerätty haastatteluaineisto. Haastatteluja on yhteensä 68 ja niihin on osallistunut 100 henkilöä. Aineistoa on kerätty kesästä 2001 syyskuun 2003 eri puolilla Suomea. Osa haastatteluista on yksilöhaastatteluja ja osa ryhmähaastatteluja. Ryhmät tarkoittavat monessa tapauksessa pariskuntia tai perheitä, mutta myös kaveriporukoita, harrastusporukoita, saman kyläyhteisön jäseniä ja työtovereita. Jotkut haastateltavista on haastateltu kahteen kertaan. Näissä tapauksissa ensimmäinen haastattelu tapahtui syksyllä 2001 ja toinen haastattelu vuoden päästä syksyllä 2002. Lisäksi olen kerännyt havainto- ja valokuva-aineistoa ihmisten kotien mediajärjestyksistä.

Kiinnostukseni spatiaalisia artikulaatioita kohtaan lähti alkujaan siitä, että haastateltavat saattoivat ilmaista, ettei heillä ole tietokoneelle tilaa. Tietokone alkoi vaikuttaa kiinnostavalta esineeltä, sillä kommentti ’sille ei ole tilaa’ vertautui mielessäni Mary Douglasin (2000) kulttuurianalyysiin liasta aineena, joka on väärässä paikassa. Tietokone on erityinen mediateknologioiden joukossa, sillä se on ainoa, josta saatetaan spontaanisti ilmaista, että sille ei ole tilaa kotona. Se on myös ainoa, jonka kohdalla tämä lausuma tuntuu aluksi niin luonnolliselta, että sen hyväksyy mukisematta. Tietenkään heillä ei ole tilaa, koska he esimerkiksi asuvat kaksiossa tai kolmiossa, jossa ei ole työhuonetta! Jos joku kuitenkin kertoisi, että heillä

ei ole tilaa televisiolle tai stereoille kaiuttimiseen, tulkitsisin tämän heti douglasilaisesta näkökulmasta ja kysyisin mielessäni mitä sääntöjä tässä tuotetaan kodin maailmasta ja tiettyjen median muotojen käytöstä kotona. Tietokone vaikuttaa siis mielenkiintoiselta kiintopisteeltä tutkimukseni kannalta, koska se ei mitä ilmeisemmin ole kotoutunut kotiin samalla tavalla kuin monet muut mediateknologiat. Tietokone on yhä esine, jolle ei ole tilaa, vaikka periaatteessa se saattaa vaatia vähemmän konkreettista tilaa kuin esimerkiksi musiikkilaitteet tai televisio. Näiden huomioiden jälkeen olen tarkastellut sitä, miten ihmiset perustelevat tietokoneen sijoittamista ja miten tämä sijoittelu vaikuttaa artikuloituvan suhteessa muihin mediateknologioihin.

Olen identifoinut aineistosta neljä erilaista spatiaalista järjestystä, joista jokaisessa rakentuu omanlaisensa paikat eri mediateknologioille ja suhteet mediateknologioiden välille. Esittelen järjestykset tapausesimerkkien avulla. Kutsun näitä toisistaan eroavia spatiaalisia järjestyksiä kirjasto- ja arkistihuoneeksi, työn huoneeksi, perheen huoneeksi ja viihdekeskukseksi. Järjestykset eivät kerro vain tietokoneen – erityisesti pöytä tietokoneen – sijoituspaikasta, vaan samalla ihmiset tulevat kuvanneeksi myös sitä, mikä on merkityksellistä muissa kodin tiloissa. Haastateltavat määrittelevät samalla sitä, miksi tietokone on rajattava omaan tilaansa ja mitä merkityksiä muilla kodin tiloilla on silloin, kun tietokone saadaan rajattua omalle paikalleen.

Kirjasto- ja arkistihuone

Jaakko asuu kerrostalokaksiossa tyttöystävänsä kanssa. Haastattelu Jaakon kanssa alkaa sillä, että kyselen hänen tietokoneen käyttönsä historiasta. Jaakolla on internetyhteys kotona, mutta hän muistelee ettei suhde Internetiin ollut alkujaan ongelmaton, sillä alussa ”mä olin siis silleen aika skeptinen”. Skeptisyyttään Jaakko perustelee sillä, että ”et mä kuitenkin oon, mä olen niinkun lähtökohdiltani kirjajihminen”. Jaakon haastattelussa kirjat tulevat spontaanisti nimetyksi oman menneisyyden kantajiksi. Jaakko rinnastaa kirjat valokuviiin todeten, että enemmän hänelle kirjat kantavat muistoja hänen omasta menneisyydestään kuin esimerkiksi valokuvat.

Kysyn Jaakolta mihin he ovat sijoittaneet tietokoneen kotonaan, ja Jaakko kertoo: ”se on tota niin toisessa huoneessa, joka on ikään kuin pyhitetty sellaseks työhuoneeksi eli kirjastohuoneeksi ja tämmöseksi arkisto- ja tallennehuoneeksi.” Kun pyydän Jaakkoa kuvailemaan, miten hän sijoittaisi tietokoneen, jos joutuisi siirtämään sen pois nykyiseltä paikaltaan toiseen huoneeseen, Jaakko kertoo, että sijoittaisi sen olohuoneeseen, mutta että sitten pitäisi ”yrittää järjestää joku sellanen sermeillä semmonen niinku eristetty erillinen työtila”. Olohuoneeseen siirrettynä ja sermillä rajattuna tietokone siis artikuloituisi selkeästi työn välineenä.

Spatiaalisessa järjestyksessä, jonka olen nimennyt kirjasto- ja arkistohuoneeksi, erilaisia mediateknologioita hahmotetaan muun muassa säilytettävänä tallenteina. Samaan tilaan on keskitetty kirjat, lehdet, tietokone ja musiikkilaitteet ja -tallenteet. Tässä tilassa voi selata itselle merkityksellisiä tallenteita olivat ne sitten kirjoja tai verkkisivuja. Televisio on ainoa mediateknologioista, joka on sijoitettu kotikirjaston ulkopuolelle. Television paikka on siis periferinen, sillä se asettuu kodin keskukseksi nimetyn tilan ulkopuolelle.

Tässä tilallisessa järjestyksessä kodin mediateknologioiden jäsentämisessä korostuu jako korkeaan ja matalaan kulttuuriin. Printtimedia edustaa korkeaa kulttuuria ja televisio matalaa. Kun tietokone on sijoitettu samaan tilaan printtimedian kanssa, se artikuloituu osaksi korkeakulttuuria. Jaakko kuvailee kirjasto- ja arkistohuoneen keskeisenä piirteenä sitä, että siellä voi keskittyä yhteen asiaan kerrallaan toisin kuin työpaikalla, jossa on kyettävä hoitamaan montaa asiaa yhtäaikaaisesti. Keskeistä kotielämässä on mahdollisuus luoda aikoja ja tiloja, joissa voi keskittyä rauhassa yhteen tai vain muutamaan median muotoon. Television ja tietokoneen erottamisen voi siis tulkita myös symbolisena rajanvetona, jolla pidetään yllä työn ja kodin sfäärien erillisyyttä.

Työn huone

Haastattelun alussa Päivi kertoo, kuinka hän on aina kokenut laitteiden käytön helpoksi ”tulee ku ensimmäisen kerran tekkee niin tuntuu aivan niin kun mie olisin ikäni tehnyt sitä, mulle ei ole koskaan uuen oppimises- sa, ei ole ollu laitteissa tai käsitöissä tai askartelussa missä tahansa ei ole

koskaan ollut mitään vaikeuksia”. Päivi rinnastaa laitteiden hallitsemisen askarteluun ja käsitöihin. Hiukan myöhemmin hän selittää vielä, että kyse on käden taidoista, joihin laitteiden käytön, askartelun ja käsitöiden lisäksi kuuluvat myös leipominen ja ruuan laitto. Esimerkkien avulla Päivi tähdentää sitä, että ”se ei ole niinko tekninen pelekästään se asia”. Huomiota herättävää Päivin tavassa jäsentää tekniikkaa on se, että hän artikuloi laitteiden hallinnan osana tekemisiä, jotka perinteisesti liitetään naisten tehtäviin. Laitteiden käytön osaaminen artikuloituu siis osana laajempaa kokonaisuutta, johon kuuluvat muun muassa leipomisen, ruoan laiton ja käsitöiden tekemisen osaaminen. Tekninen osaaminen, joka hyvin perinteisesti on ymmärretty miehisenä elämänalueena, tulee tässä tuotetuksi osana ilmiötä, joka koostuu perinteisistä naisen tehtävistä.

Päivi ja hänen miehensä asuvat kerrostalokolmiossa. Heillä on kaksi aikuista lasta, jotka ovat jo muuttaneet kotoa. Päivi nimeää asunnon huoneet keittiöksi, olohuoneeksi, työhuoneeksi ja makuuhuoneeksi. Työhuoneeksi nimetyssä huoneessa on muun muassa viisi tietokonetta (kolmessa monitori), pakastin, kolvi, poria, ompelukone, vanha faksi ja kirjoituskone. Kun pyydän Päiviä kertomaan tietokoneen ihannesijoituspaikasta, hän nimeää sen työhuoneeksi. Makuuhuoneeseen tietokone sopisi Päivin mielestä kaikista huonoiten, sillä ”makuuhuone pittää kokonaan rauhoittaa sitä nukkumista varten”. Samoin perustein televisio ei sopisi Päivin mielestä makuuhuoneeseen. Aiemmin tietokone on ollut Päivin kotona keittiössä ja keittiö onkin Päivin mielestä sopivin paikka niin tietokoneelle kuin myös televisiolle. Tätä kannanottoa Päivi perustelee: ”Keittiössähän on niin paljon kaikkia muitaki koneita ja sehän kuulus tavallaan niinku joukkoon (...) paremminhan minusta televisio oikeestaan sopis keittiöön muitten koneitten kans ku sitte johonki hienoon olohuoneeseen.”

Päivin työhuone on hyvin konkreettisesti *työn* huone. Usein tapamme puhua kodin työhuoneesta voi olla luonteeltaan hyvin metaforista. Tietokoneen huonetta voidaan kutsua työhuoneeksi, vaikka siellä lähinnä pelattaisiin tietokonepelejä. Päivin työhuone on paitsi tietokoneen paikka, myös esimerkiksi ompelukoneen, kolvin ja poran paikka. Tietokone asettuu tässä, kuten Päivin puheessakin, osaksi käden taitoja, työkalujen joukkoon. Samaten television tai tietokoneen sijoittaminen keittiöön artikuloi ne osana tilaa, jossa muun muassa keitetään kahvia, paahdetaan

leipää ja valmistetaan ruokaa. Kun pyydän Päiviä selittämään, miksi hän korostaa televisiosta puhuessaan juuri sen teknologisuutta, Päivi vastaa hiukan hämmästyneesti mutta toteavaan sävyyn ”nehän on vain semmisiä käyttövälineitä”. Tämä jäsenystapa ei tee eroa ansiotyön ja kotityön välille. Tietokone kuuluu myös Päivin ansiotyöhän olennaisesti, mutta sen rajaamisessa ei korostu ansiotyön rajaaminen kodista, vaan kaikenlaisen työn ja kaikenlaisten laitteiden rajaaminen omiin tiloihinsa. Keskeistä kotielämässä on rajata erilaiset työvälineet omiin paikkoihinsa, jotta luodaan aikoja ja paikkoja lepäämiselle. Näin eron rakentaminen kodin ja työn sfäärien välille tapahtuu hyvin konkreettisesti rajaamalla selkeästi erillisiä alueita kotona tehtävälle työskentelylle ja kotona tapahtuvalle lepäämiselle.

Tietokone, joka kuuluu keittiöön, ei ole samalla tavalla mystinen esine kuin esimerkiksi kotitietokone, joka on asetettu erityisesti rajattuun toimistomaiseen työhuoneeseen. Keittiö on olohuoneen lisäksi se huone, jossa yleensä eniten vietetään yhteistä aikaa. Eileen Green (2001) näkee tietokoneiden sijoittamisen yhteisiin tiloihin tekona, jonka avulla voidaan aktiivisesti siirtyä ”teknofobiasta” ”teknotuttuuteen”. Green näkee sijoittamisen yhdeksi keskeisimmäksi keinoksi, jonka avulla tietokoneesta voidaan tehdä tuttu. Tietokone keittiössä ei voi olla sama kuin työhuoneen kirjoituspöydällä. Osittain tämä johtuu varmasti siitä, että keittiössä oleva teknologia mielletään ”naiselliseksi”, jolloin sitä ei mielletä samassa merkityksessä haasteelliseksi teknologiaksi. Keittiövälineet tai ompelukone ja pora eivät myöskään kannu mukanaan samanlaisia haasteita kuin toimistomaisemman ympäristön välineet.

Perheen huone

Paavo ja Kirsi asuvat kerrostalokolmiossa kahden lapsensa kanssa. Kun he puhuvat erilaisista mediateknologioista, he puhuvat niistä vuorovaikutuksen näkökulmasta. Keskustelussa keskeistä on muun muassa määrittellä ja arvioida, milloin mediateknologia osallistuu perheen kommunikoinnin tukemiseen, milloin se kenties tuottaa vääränlaista vuorovaikutusta ja milloin se voi pelkällä läsnäolollaan vaikeuttaa seurustelua perheen jäsenten kanssa.

Kun lapset ovat menneet nukkumaan, Paavo ja Kirsi surffailevat Internetissä joskus yhdessä. Kumpikin heistä lukee omat sähköpostinsa yleensä

iltaisin. Paavo muistelee kertaa, jolloin sähköposti ei ollut toiminut useampaan päivään ja kuvasi tilanteen herättämää tunnetta, että ”on niinku saaroksissa, ei pääse minnekään”. Kirsi kuvaa Internetin merkitystä itselleen rinnastamalla Internetin valokuva-albumiin ja kirjeenvaihtoon. Internet on siis kirjeenvaihto ja valokuva-albumi ikään kuin samassa paketissa. He kertovat asuneensa jossain vaiheessa ulkomailla ja aina kun Kirsillä tulee kaipuu takaisin, hän kertoo, että ”sit tietokone on semmonen niinku tapa jollakin tavalla pitää se lähempänä itseään”. Yhteys silloiseen asuinkaupunkiin säilyy Internetin avulla. Kirsille ja Paavolle Internet toimii linkkinä ulkomaailmaan sekä median muotona, jonka ääressä vietetään pariskunnan yhteistä aikaa iltaisin.

Kun kysyn Paavolta ja Kirsiltä, mikä olisi viimeinen paikka, johon he sijoittaisivat tietokoneen, molemmat yhteisymmärryksessä nimeävät makuuhuoneen sellaiseksi. Tietokoneen sijaitseminen makuuhuoneessa olisi Kirsin mukaan ”ihmissuhteen välineistämistä”. Makuuhuone on varattu intiimille vuorovaikutukselle eikä tietokone tarjoa tällaista. Kirsi tarkentaa käsitystään välineellisestä vuorovaikutuksesta määrittelemällä, että nimenomaan Internet on erityisellä tavalla välineellistä vuorovaikutusta. Paavo tukee Kirsin kannanottoa jatkamalla, että koska ”tietokoneella pääsee maailmalle ja maailmalta pääsee tietokoneelle niin se, mä en haluu että maailma tulee tonne makuuhuoneeseen”. Tässä tietokone esittäytyy kaksisuuntaisen vuorovaikutuksen välineenä. Sillä pääsee maailmalle, mutta maailma voi myös tulla luoksesi makuuhuoneeseen hallitsemattomasti. Myöhemmin haastattelussa Kirsi ja Paavo pohtivat kannettavan tietokoneen hankintaa. Paavo ottaa kielteisen kannan, koska ”työhuoneessa oleva työ tai sitte sillä kollegoiden kanssa tehtävät työt niillä on ne omat paikkansa ja tietyt aikansa”.

Perheen huone tarkoittaa mediateknologioiden jäsentämistä osana perheen vuorovaikutusta. Mediateknologioita arvioidaan ja sijoitetaan osaksi kotia sen mukaan, miten ne pitävät yllä perheen välisiä suhteita. Tietokone on sijoitettu työhuoneeseen, jossa perheen vanhemmat usein viettävät aikaansa yhdessä, kun lapset ovat jo menneet nukkumaan. Työhuone on siis iltaisin vanhempien olohuone. Pöytätietokone on helppo rajata erilleen ja näin työn sfääri ja kodin sfääri, sekä etäisemmät ihmissuhteet, jotka ovat leimallisia työelämälle ja perheenjäsenien intiimi vuorovaikutus voidaan

pitää erillään. Mediateknologiattomana tilana yritetään säilyttää erityisesti makuuhuone, jota nimetään välittömän vuorovaikutuksen alueeksi. Radiota ja televisiota hyödynnetään kodin yhteisen äänimaailman luomiseen, joka tuottaa tunnetta yhdessä vietetystä ajasta, vaikka käytännössä perheenjäsenet olisivat eri huoneissa.

Viihdekeskus

Raija ja Pertti asuvat kahdestaan rivitalokaksiossa. Heidän haastattelussaan televisio näyttäytyy selkeästi kodin keskeisenä median muotona. He kertovat, että ”me itse sen verran tykätään television katselusta”, että heillä on ollut tapana hankkia uusi televisiolaite ”aina jos jotain uutta tulee”. Heidän kotinsa esinemaailmakin kertoo television keskeisyydestä. Heillä on laajakuvatelevisio, DVD-laite sekä videot. Lisäksi he ovat sijoittaneet olohuoneeseensa lisäkaiuttimia parantamaan äänentoistoa. Tietokoneen hankintaa vasta pohditaan, mutta Raija ja Pertti ilmaisevat, että heillä on jo varma käsitys siitä, mihin tietokone tulisi sijoittaa. Se kuuluisi samaan tilaan television kanssa ja tätä tilaa he nimeävät viihdekeskukseksi ja kotiteatteriksi.

Heidän olohuoneessaan on kolme nojatuolia, joista kaksi isompaa on kohdistettu suoraan televisiota kohden. Kolmas nojatuoli on perheen koiran paikka ja se on sijoitettu television vierelle. Kahden nojatuolin kuvio toistuu keittiössä, sillä ikkunalaudalla on kaksi kännykkätelinettä, jotka ovat pienisnojatuoleja. Itse asiassa nämä miniatyyri-nojatuolit saivat minut ensimmäiseksi, tultuani Raijan ja Pertin kotiin, kiinnittämään huomioni olohuoneen televisio-nojatuolit -asetelmaan. Metafora oli mielestäni herkullinen, sillä kännykät ”istuivat” samanlaisilla paikoilla kuin Pertti ja Raijakin televisiota katsellessaan. Kännyköiden ”katse” ikkunalaudalta kohdistui kohti keittiön pöytää ja keittiötä. Kännyköiden telineiden voi tulkita artikuloivan, toistaessaan olohuoneen nojatuoliasetelmaa, television keskeisyyttä. Toisaalta ne voi tulkita myös artikulaationa intiimistä suhteesta matkapuhelimeen. Matkapuhelin inhimillistyy ja elää aivan kuin samaa elämää kuin Raija ja Perttikin iltaisin. Kännykät ikään kuin seuraavat televisio-ohjelmaa, jonka nimi voisi olla ”Pertti ja Raija”.

Teemana halu olla keskittymättä yhteen asiaan kerrallaan toistuu Pertin ja Raijan haastattelussa useamminkin. He kertovat, miten he pitävät televisiota päällä oikeastaan aina kun ovat kotona. Raija selittää, että hänestä on hauskaa, että on taustaääntä, koska töissä joutuu aina työskentelemään keskittyen omassa hiljaisuudessaan tehtäviinsä. Raija on aiemmin kuvannut sitä, miten hän kokee uppoutuvansa työskentelyyn täydellisesti, kun työtehtävät hoidetaan tietokoneella. Televisio toimii kotona taustoittavana äänimaailmana. Se tuottaa eron työn ja kodin välille.

Television taustoittavasta merkityksestä puhuminen kutsuu esille eron tekemisen työn ja kodin välille. Televisio voi tuottaa kotona tapahtuvasta tekemisestä selkeästi toisenlaista kuin työpaikan tehtävistä, sillä televisio audio-visuaalisilla sisällöillään estää keskittymistä vain yhteen asiaan kerrallaan, Raijan puheenvuorossa esimerkiksi lukemiseen tai käsitöiden tekemiseen. Television taustalla olemista arvioidaan usein ikävästi keskittymiskykyä haittaavana asiana, mutta harvoin nähdään tätä ilmiötä positiivisessa valossa. Ehkä kyse on juuri tästä; on tärkeää tuottaa kotona tapahtuvista tekemisistä erilaisia. Tarkoitus ei olekaan keskittyä yhteen asiaan, vaan saada nimenomaan vapaata siitä, että *joutuisi* keskittymään yhteen asiaan. Jos ajattelemme televisiota passivoivana tapettina, emme kykene näkemään sitä aktiivista rajanvetoa kodin ja työn välillä, jota television tapettimaisuus tuottaa. Kyse olisi siis douglasilaisessa hengessä *ritualistisesta rajanvedosta*, jonka ”keskeisenä tarkoituksena on luoda järjestystä kokemuksiin, jotka eivät luonnostaan ole kovinkaan selkeitä”. (Douglas 2000)

Viihdekeskuksessa television ja tietokoneen mielletään siis kuuluvaan samaan sfääriin. Molemmat hahmotetaan viihteen ja viihdyttävän informaation tarjoajina ja siksi ne mielellään voidaan myös sijoittaa lähekkäin. Kodin ja työn eroa tuotetaan aktiivisesti luomalla kotiin viihdetausta (televisio ja/tai tietokone päällä koko ajan), joka ei mahdollista samanlaista yhteen asiaan keskittymistä kuin työelämä vaatii. Paitsi että televisio ja tietokone kuuluvat samaan sfääriin, ne voivat käytännössä myös täydentää toisiaan. Television mainoskatkot voidaan käyttää Internetissä surffailuun tai jos televisiossa on jotain erityisen kiinnostavaa, Internetistä voidaan etsiä aiheesta lisämateriaalia. Molempien laitteiden sisällöt siis kytkeytyvät yhteen ja täydentävät toisiaan.

Ellen Seiter (1999) on huomionnut miten yhä useampi liittyy television katselun ja tietokoneen käytön samaan tilaan ja aikaan. Seiter tarkentaa tällaisia tapauksia löytävän erityisesti nuorten keskuudesta. Tämä huomio on yhteneväinen oman aineistoni kanssa. Aineiston nuorten ja lasten oma huone muistutti usein viihdekeskusta, jossa heillä oli televisio, tietokone ja musiikkisoitin sijoitettu niin, että kaikkia voi käyttää samanaikaisesti. Anne Soronen ja Olli Sotamaa (2005) huomioivat, miten kulttuurissamme vallalla oleva käsitys lasten ja nuorten teknologisesta kompetenssista ja siihen liittyvästä luovuudesta konkretisoituu siinä, miten lasten huoneet ovat alkaneet täyttyä erilaisilla medialaitteilla. Lasten sallitaan käyttää erilaisia median muotoja itsenäisesti, ilman vanhempien apua ja kontrollia.

Lopuksi

Usein otamme enemmän tai vähemmän annettuna sen, että mediateknologioiden merkitykset ovat kohtalaisen kiinteitä. Televisio on televisio ja kirja on kirja. Edellisten tapausten avulla on nähtävissä, miten mediateknologiat syntyvät hyvin erilaisina, kun niitä tarkastellaan spatiaalisten artikulaatioiden kautta. Kodin maantiedon näkökulmasta mediateknologiat syntyvät hyvin erilaisina riippuen siitä, mikä on keskeinen logiikka tai ydinmetafora, jonka avulla kodin mediakenttää järjestetään ja selitetään. Keskeistä on myös se, että yksittäisen mediateknologian merkitys ei ole olemassa itsenäisenä ja erillisenä, vaan sen merkitys syntyy suhteessa toisiin mediateknologioihin.

Esittelemissäni järjestyksissä myös televisio, kirjat ja työvälineet artikuloidut tietynlaisina asettuessaan tietokoneen yhteyteen. Viihdekeskuksen tapauksessa mediateknologiat olivat selkeimmin medioita. Järjestys, jonka nimesin työn huoneeksi, jäseni medialaitteita ensisijaisemmin teknologioina, työvälineinä. Kirjasto- ja arkistihuone oli esittelemistäni tapauksista ainoa, jossa korostuivat mediateknologiat tallenteina, tiettyjen merkityksellisten sisältöjen säilyttäjinä, sekä selkeä jako korkeaan ja matalaan kulttuuriin. Järjestyksessä, jonka nimesin perheen huoneeksi, mediateknologioita määriteltiin ensisijaisesti sen mukaan, miten ne niveltivät osaksi perheen yhdessäoloa.

Tietokoneen problemaattisuuden kodin esineenä on ajateltu syntyvän nimenomaan työn ja kodin eron teolle. Tietokone edustaisi siis esinettä, joka tuo palkkatyön kodin alueelle ja on juuri tämän vuoksi ambivalentti. Sen kulttuurinen paikka muistuttaisi tietyiltä piirteiltään ompelukoneen paikkaa 1800-luvun loppupuolella. Ompelukoneen hankinta kotiin vaikutti ongelmalliselta, koska se hahmotettiin palkkatyöhön liittyvänä työvälineenä ja osana koneistettua ympäristöä. Se nähtiin esineeksi, joka ei sovi kotiympäristöön. (Forty 1989)

Eron teko kodin ja työn välillä on tärkeä huomio puhuttaessa tietokoneen paikasta kotona. Jos otaksumme, että tiedämme automaattisesti, mitä tietokoneen sijoittaminen työhuoneeseen merkitsee, jää paljon näkymättömiin. ”Työhuone” on monella tavalla käsitteenä tyhjä, jos emme tarkastele sekä materiaalista että puheen kontekstia, jossa ”työhuone” rakentuu. Jaakon kirjastomainen työhuone, Kirsin ja Paavon työhuone tietokoneelle pyhitettynä ja rajattuna paikkana ja iltaisin pariskunnan yhteisenä olohuoneena ja Päivin työhuone ompelukoneineen ja sahoineen osoittavat jo, että ”työhuone” voi käytännössä saada monenlaisia merkityksiä ja ilmene-mismuotoja. Jokaiseen näistä spatiaalisista artikulaatioista kytkeytyy myös aivan omanlaisensa merkitys sille, mikä erottaa kodin työn sfääristä.

Spatiaalisten artikulaatioiden analyysi osoittaa, miten erilaisten mediateknologioiden yksi keskeinen, mutta niukasti tutkittu piirre on juuri se, miten niiden avulla tuotamme ritualistista rajanvetoa työelämän ja kotielämän alueiden välille. Me emme vain vilkuile televisiota tai keskity kirjan lukemiseen, vaan myös samalla tuotamme kotielämästä kokemuk-sena erilaista työelämään nähden. Ensisilmäyksellä voi siis vaikuttaa siltä, että vain lojumme passiivisina sohvaperunoina kanavia vaihtaen, kun itse asiassa samalla aktiivisesti tuotamme ja pidämme yllä ritualistista rajanve-toa eri elämänalueiden välillä.

Syy, miksi median muotoja ei juuri ole tarkasteltu työelämän ja kotielämän rajan vetämisen resursseina, lienee siinä, että tällainen tutkimus vaatii nimenomaan kodin eri mediateknologioiden tutkimista. Tämän ritualis-tisen rajanvedon esille saamisessa on välttämätöntä tarkastella eri median muotojen välisiä suhteita kodissa ja niitä merkityksiä, joita näissä suhteissa rakentuu. Teknologian tutkimus lähtee yhä usein liikkeelle kiinnostuksesta

jotain yksittäistä teknologista artefaktia kohtaan. Tällöin jää helposti näkymättömiin, miten eri mediateknologioita voidaan hyödyntää resursseina tuotettaessa kokemusta erillisistä elämän sfääreistä.

Lähteet

- Barker C (2000) *Cultural Studies. Theory and Practice*. Sage. London.
- Douglas M (2000) *Puhkaus ja vaara*. Vastapaino. Tampere.
- Du Gay P, Hall S, Janes L, MacKay H, Negus K (1997) *Doing Cultural Studies. The Story of Sony Walkman*. Sage. London.
- Green E (2001) Technology, leisure and everyday practices. Teoksessa: *Virtual Gender. Technology, consumption and identity*. Toim. E Green, A Adam, 171-188. Routledge. London.
- Grossberg L (1995) *Mielihyvän kytkennät. Risteilyjä populaarikulttuurissa*. Vastapaino. Tampere.
- Forty A (1989) *Objects of Desire. Design and Society 1750-1980*. Cameron Books. London.
- Hall S (1992) *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Vastapaino. Tampere.
- Herkman J (1998) *Sarjakuuvan kieli ja mieli*. Vastapaino. Tampere.
- Leal O F (1990) Popular Taste and Erudite Repertoire: The Place and Space of Television in Brazil. *Cultural Studies* 1 (4) 19-29.
- Nikunen K (2005) *Faniuden aika. Kolme tapaa televisio-ohjelmien faniudesta vuosituhannen taitteen Suomessa*. Tampere University Press. Tampere.
- Lehtonen M (1996) *Merkitysten maailma*. Vastapaino. Tampere.
- Seiter E (1999) *Television and New Media Audiences*. Clarendon Press. Oxford.
- Silverstone R, Hirsch E, Morley D (1992) Information and communication technologies and the moral economy of the household. Teoksessa: *Consuming Technologies. Media and Information in Domestic Places*. Toim. R Silverstone, E Hirsch, 15-31. Routledge. London.
- Soronen A, Sotamaa Olli (2005) Adapting a Probes Approach for Exploring Domestic Environments and Practices. Teoksessa: *The Metamorphosis of Home. Research into the Future of Proactive Technologies in Home Environments*. Toim. F Mäyrä, I Koskinen, 43-70. Tampere University Press. Tampere.
- Spigel L (2001) *Welcome to the Dreamhouse. Popular Media and Postwar Suburbs*. Duke University Press. Durham and London.